Reactie Kunsten ’92 op het Besluit invoering nieuwe kwalificatie-eisen en instellingsexamen burgerschap

10 november 2026

Als belangenvereniging voor kunst, cultuur, erfgoed en de creatieve sector reageert Kunsten ’92 via deze weg op de consultatie Besluit invoering nieuwe kwalificatie-eisen en instellingsexamen burgerschap. Wij erkennen het belang van goed burgerschapsonderwijs in het MBO. Het MBO leidt studenten niet alleen op voor een beroep, maar heeft ook een belangrijke vormende opdracht. Studenten ontwikkelen zich tot professionals én tot burgers die zich kunnen verhouden tot anderen, tot maatschappelijke vraagstukken en tot de democratische rechtsstaat.

Wij waarderen de keuze voor duidelijke landelijke kwalificatie-eisen, gecombineerd met ruimte voor instellingen om het onderwijs en de examinering passend te maken bij hun studenten, opleiding en beroepscontext. Maar wij zien ook een aantal aandachtspunten voor de verdere uitwerking en implementatie. Daarbij is voor ons van belang dat burgerschap niet wordt gereduceerd tot kennisoverdracht of een examenverplichting, maar wordt opgevat als een brede ontwikkelingsopdracht. Kunst- en cultuureducatie spelen hierin een belangrijke rol.

1. Benut de ruimte voor een brede en rijke invulling van burgerschap

De nieuwe kwalificatie-eisen bieden naar onze mening een bruikbaar kader. De vier thema’s: vrijheid & gelijkheid, individu & groep, maatschappijvisies & maatschappelijke vraagstukken en macht & besluitvorming, sluiten aan bij actuele maatschappelijke vraagstukken en bieden ruimte voor verschillende onderwijspraktijken.

Het is van belang dat deze ruimte daadwerkelijk wordt benut. Burgerschap ontwikkelt zich niet uitsluitend door kennisoverdracht, maar vraagt ook om onderzoeken, ervaren, reflecteren, luisteren en het verbreden van eigen perspectieven. Op deze punten zien wij een duidelijke overlap met bijdrage van kunst- en cultuuronderwijs aan de persoonlijke, cognitieve en maatschappelijke ontwikkeling studenten, zoals op het gebied van verbeelding, kritisch denken, expressie en dialoog. Vaardigheden die essentieel zijn voor deelname aan een pluriforme democratische samenleving.

Wij pleiten er daarom voor om in de verdere uitwerking nadrukkelijk ruimte te houden voor kunsteducatieve leerprocessen en samenwerking met culturele organisaties, makers en kunstvakdocenten.

2. Zie kunsteducatie als leerproces, niet als extra activiteit

De meerwaarde van kunsteducatie ligt niet alleen in de culturele activiteit zelf, maar ook in de manier waarop studenten leren. Door te maken, onderzoeken, interpreteren en reflecteren, leren zij keuzes onderbouwen, samenwerken en hun eigen positie en die van anderen onderzoeken.

Een voorstelling kan bijvoorbeeld aanleiding zijn voor een gesprek over vrijheid of macht, en een erfgoedlocatie kan studenten multiperspectiviteit laten onderzoeken. Het doel hoeft daarbij niet te zijn om artistieke vaardigheden te ontwikkelen, maar kan ook liggen in het verdiepen van burgerschapsvaardigheden. Het is daarom van belang dat de ruimte voor eigen invulling van het burgerschapsonderwijs ruimte biedt voor creatieve en ervaringsgerichte vormen van leren.

3. Voorkom dat examinering de onderwijspraktijk gaat bepalen

De keuze om mbo-instellingen ruimte te geven om zelf een passende examenvorm te kiezen benadrukken wij. Een portfolio, presentatie, gesprek of praktijkopdracht kan beter aansluiten bij de aard van burgerschap dan een uitsluitend schriftelijke toets. Echter, hierdoor bestaat het risico dat

het onderwijs zich vooral gaat richten op wat meetbaar en toetsbaar is. Vaardigheden als kritisch denken, perspectiefwisseling, dialoog en reflectie ontwikkelen zich gedurende de opleiding en zijn niet in één examenmoment te vatten. Examinering moet deze ontwikkeling ondersteunen en zichtbaar maken, niet vervangen.

In een examinering moeten het onderzoeken van perspectieven, het onderbouwen van keuzes, het samenwerken en het reflecteren centraal staan, met andere woorden: het burgerschapsproces. Daarnaast moet worden voorkomen dat de ontwikkelingsgerichte afsluiting verwordt tot een administratieve verplichting; maak ontwikkeling zichtbaar op diverse manieren. De beoordeling moet zich richten op het onderzoeken van perspectieven, het wegen van argumenten, het onderbouwen van standpunten en het omgaan met verschil van inzicht.

4. Investeer in de professionals die het moeten uitvoeren
De kwaliteit van het burgerschapsonderwijs staat of valt met de ruimte, kennis en ondersteuning die docenten krijgen. De expertise van kunstvakdocenten en culturele professionals kan daarbij van grote waarde zijn, onder meer op het gebied van creatieve onderzoeksprocessen, leren omgaan met gevoelige maatschappelijke onderwerpen dialoog en multiperspectiviteit. Wij pleiten daarom voor praktische implementatieondersteuning, met voorbeelden van onderwijs- en examenvormen en ruimte voor kennisuitwisseling tussen instellingen. Daarbij moet geen uniforme aanpak worden voorgeschreven: instellingen moeten burgerschap kunnen verbinden aan hun studentenaantallen, beroepscontext en onderwijsvisie.

5. Zorg voor voldoende tijd en ruimte voor implementatie
De beoogde invoering per 1 augustus 2027 vraagt om een zorgvuldige voorbereiding. Instellingen moeten voldoende tijd krijgen om de kwalificatie-eisen te vertalen naar onderwijsprogramma's, docenten voor te bereiden en passende examinering te ontwikkelen. Voorkomen moet worden dat deze invoering vooral een toets- en verantwoordingslast wordt. De ambitie moet zijn om burgerschap duurzaam te verankeren in de onderwijspraktijk, in samenhang met beroepsgericht onderwijs, basisvaardigheden, persoonlijke ontwikkeling en culturele vorming. Zo ontwikkelen studenten zich tot vakmensen én betrokken burgers.

6. Zorg voor voldoende passende en financiële middelen
Verbind de invoering van de nieuwe eisen aan duurzame middelen voor de uitvoering, zodat culturele en maatschappelijke activiteiten een vaste plek kunnen krijgen in het onderwijs. Een bestaand middel hiervoor is de cultuurkaart. De cultuurkaart ondersteunt docenten bij het vinden en financieren van passend aanbod en bij het maken van keuzes op basis van hun deskundigheid en de behoeften van studenten. En daarmee is de MBO Cultuurkaart een onmisbaar onderdeel van het burgerschapsonderwijs binnen het mbo.

Tot slot
Wij sluiten ons aan bij de ambitie om burgerschap in het mbo een stevige en volwaardige plaats te geven. Wij zien waarde in de combinatie van een gemeenschappelijk landelijk kader en professionele ruimte voor instellingen. In de uitwerking zou deze ruimte daadwerkelijk moeten worden benut voor een brede, ontwikkelingsgerichte en ervaringsgerichte invulling van burgerschap. Kunsteducatie is daarin geen extra activiteit, maar een betekenisvolle manier van leren die studenten helpt maatschappelijke vraagstukken te onderzoeken, verschillende perspectieven te ervaren en kritisch te reflecteren. Studenten moeten de ruimte krijgen om het in de praktijk te onderzoeken, te oefenen en vorm te geven.